

ALBERT MANENT, PREMI JOSEP PLA

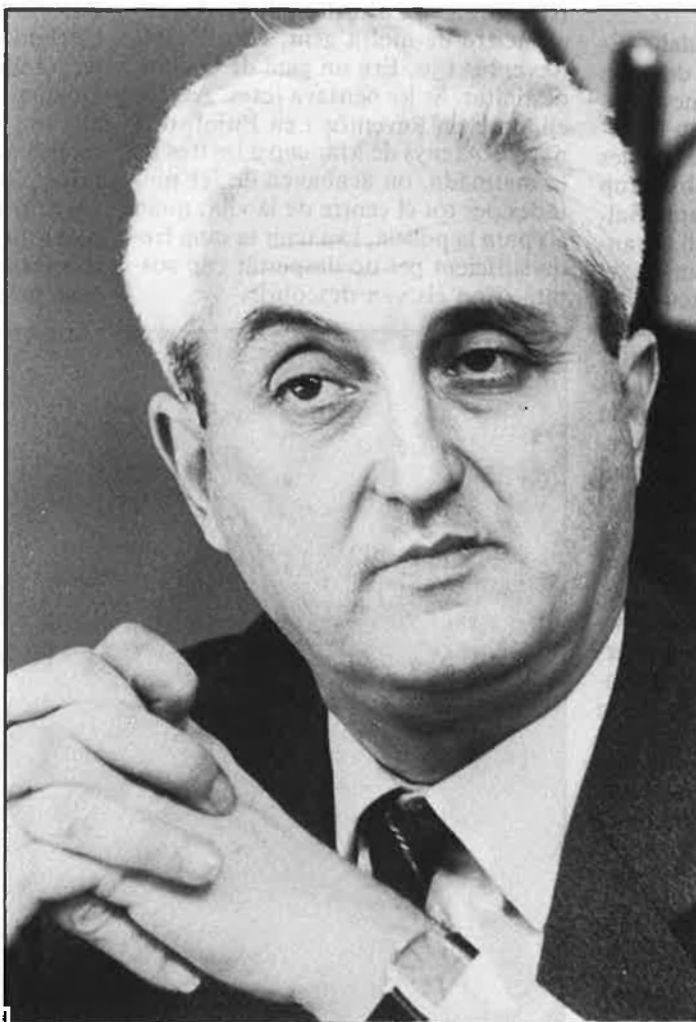
Retrat literari de la resistència

Un llibre format per vint-i-un retrats d'escriptors, polítics, activistes i algun il·luminat, ha guanyat el premi Josep Pla proclamat el dia 6 de gener a Barcelona per l'editorial Destino. N'és autor Albert Manent.

Lluís Bonada

És un llibre que continua, fet i fet, *El molí de l'ombra*, que Albert Manent va publicar l'any 1986 a la col·lecció Catalunya sota el franquisme, d'Edicions 62. El títol és el que li correspon, *Retrats d'escriptors i de polítics*, i s'incorporarà a la no massa extensa bibliografia catalana del retrat literari; bibliografia que, segons recorda ara Albert Manent, es pot formar amb els *Homenots* i els *Retrats de passaport* de Josep Pla i alguns llibres més, els fets per Plàcid Vidal, Domènec Guansé, Nicolau d'Olwer, Maurici Serrahima i Leandre Amigó. Albert Manent ens defineix l'estil del seu retrat: «És un estil assagístic, diríem per entendre'ns. Consisteix en la descripció del personatge i del seu ambient, però no és una descripció només impressionista, perquè hi poso sempre les dades històriques comprovades. Podríem dir que són retrats totalment historicistes».

Albert Manent, director general de Difusió Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, va fer la carrera de Dret a la Universitat de Barcelona, on es va matricular el 1948. «Allò era una olla que bullia molt. Érem nuclis petits, però déu n'hi do». A la Universitat va formar part dels moviments de resistència política i cultural al costat de Josep Maria Ainaud, Joan Reventós, Joaquim Molas o Antoni Comas, per esmentar-ne només alguns.

Albert Manent. darrer premi Josep Pla.

Acabada la carrera, entra a treballar de redactor a l'editorial Juventut i comença a conrear l'estudi literari. Fa biografies i estudis de Carles Riba, Josep Carner, Jaume Bofill i Mates i Josep Pla, i d'alguns d'ells edita textos.

Durant tots aquests anys, ha recollit molt material sobre la literatura catalana a l'exili, tema sobre el qual va fer un llibre l'any 1976, i sobre la lluita resistent de la cultura catalana a par-

tir del 1939. A més del seu treball constant i infatigable, de la seva dèria per recollir la dada fiable, té una altra virtut excepcional: estima els millors escriptors sense prejudicis ideològics o estètics de cap mena. També estima les persones que ha conegut i que, al seu entendre, han fet una aportació, per petita que sigui, a la reconstrucció del país. Els seus retrats en són un exemple. No cal dir que l'aportació d'Albert Manent a la memòria històrica cultural és un esforç que serà valorat cada vegada més amb el pas dels anys per les generacions futures.

El llibre *Retrats d'escriptors i de polítics* es divideix en tres capítols: «Polítics activistes i algun il·luminat», «Escriptors» i «D'ací d'allà». L'últim retrat no correspon a cap persona, sinó a l'ambient de tertúlia antifranquista que es vivia a la secció internacional de *La Vanguardia*, en especial quan el malaguanyat Santiago Nadal n'era el responsable. Albert Manent ha convertit, per a EL TEMPS, de forma improvisada, tots i cadascun dels vint-i-un retrats del llibre en uns esbossos curts, formats per una presentació del personatge o bé la relació que aquest va tenir amb l'autor, completada amb alguna de les anècdotes recollides en el llibre.

Polítics activistes i algun il·luminat

Josep Maria Ainaud i de Lasarte.—El títol «Josep Maria Ainaud, la pròdiga generositat». Va representar un mestre que feia de germà gran per a la colla que havíem format a la Universitat.

Ens portava cinc anys. Venia d'una família molt preparada, tant de formació catalana com cultural en general, i ens va guiar molt. La policia politico-social li tenia molta bola perquè anava vestit com un senyor, amb armilla. Quan a prefectura ens van interrogar per la revista *Curial*, un policia ens va dir, textualment: «Ainamut de la Sarten, no os fieis de este filòsofo». No és pas que pronunciessin el seu nom

d'aquesta forma per fer el mofeta, si no perquè el policia l'havia llegit així.

Esteve Albert.—Aquest correspon al grup dels il·luminats. L'anomeno «Un il·luminat que fa bitlles». És un home mític i llegendari que ens va ajudar molt perquè enllaçava amb la generació dels anys trenta i portava aquell foc, aquell caliu d'Estat Català. Ens feia vibrar a tots. Ens va obrir molts horitzons. Una anècdota. Un dia, cap als anys 50, preparava alguna representació plàstica de les que ha fet sempre, i un amic el troba donant voltes per Barcelona amb un camió. «Estic buscant un ramat de-bens —li diu l'Esteve Albert— perquè el necessito d'aquí a un parell d'hores i encara no l'he trobat».

Josep-Rafel Carreras de Nadal.—És un home del món eclesial, no del món eclesiàstic, un seglar cristià molt vinculat als jesuïtes. Llicenciat en teologia i història, es va incorporar a les nostres accions els anys 60, amb el grup que formàvem amb Benet, Pujol, Salvador Casanovas, Xavier Poli, Francesc Vila-Abadal, i altres. Com que el van agafar diverses vegades, acusat de coses estranyes, com d'haver fundat el PSUC, fixeuvos quina bestiesa, va fer servir una tàctica que li va donar molts bons resultats a la presó. Cada vegada que en sortia, donava les gràcies per escrit al director de la Model i així, quan hi tornava, el tractaven millor.

Joan B. Cendrós.—Com sabeu, era un arrauxat catalanista, a qui agradava el risc, allò que els italians diuen *vivere pericolosamente*. Li agradava subvencionar coses clandestines i fer-ne fora. Va subvencionar una publicació que es deia *La premsa catalana*, en diverses llengües, amb els clixés de les publicacions catalanes d'abans de la guerra i de les clandestines, i l'enviava a consolats i ambaixades. Era un llibre amb paper *couché*. Això ho va fer cap als 60.

Ferran Cuito.—Era un gran agent cultural i polític. Un home de molta experiència. El 1931 havia estat director general d'Indústria, quan el seu ministre d'Economia era Nicolau d'Olwer. Era un gran pont entre l'exili i l'interior, a través del comitè Ametlla. Viu a París. Anava i venia. Era gendre d'Amadeu Hurtado i molt servicial. Era molt amic de Pallach. Provenia d'Acció Catalana i després es va acostar al Reagrupament, que abans tenia un altre nom. Ell va promoure i va pagar dos llibrets de divulgació que es van fer clandestinament a la impremta Tasis. L'un, *Volem les nostres estàtues*, escrit anònimament per Ferran Solde-

vila, i l'altre, *Morts a l'exili, vivents a la història*, escrit, també anònimament, per Rafael Tasis.

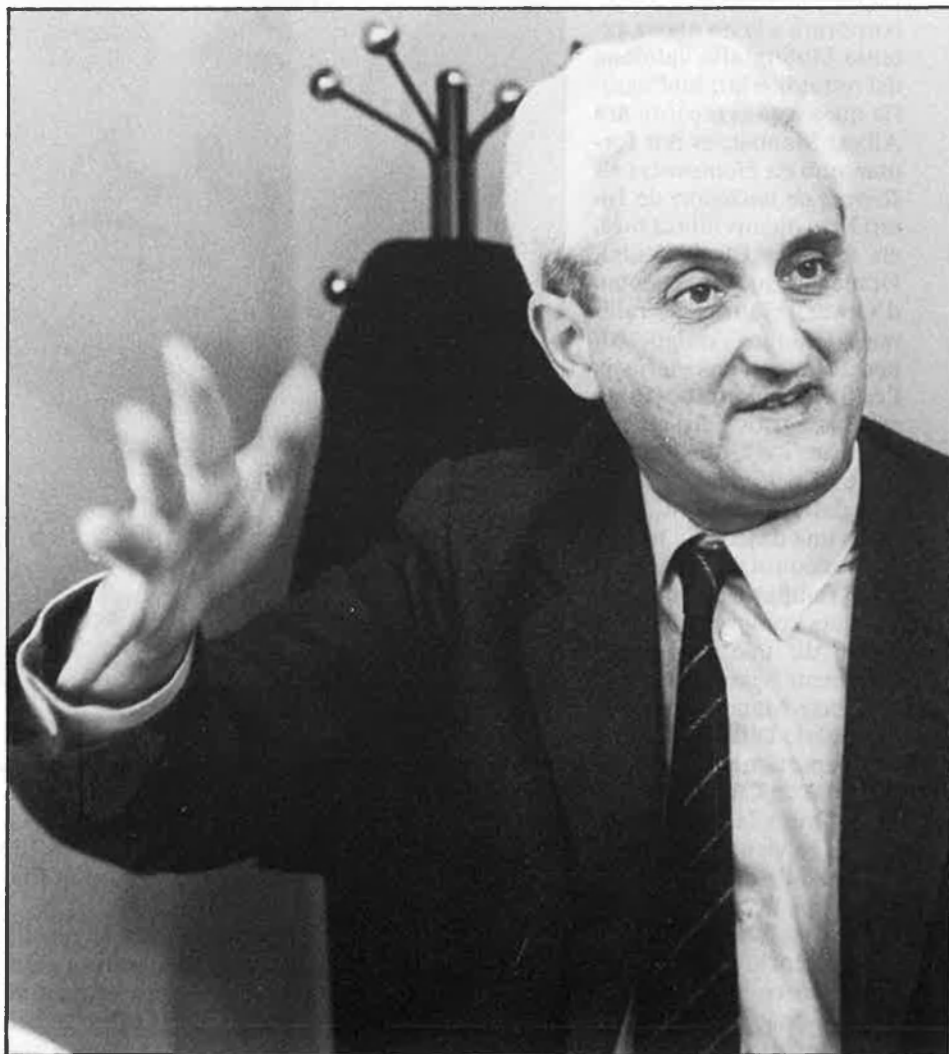
Ramon Fabregat.—Era un home d'en Macià, de les Borges Blanques com ell, que va ser també a Prats de Molló. Va viure durant cinquanta anys exiliat, perquè ja va estar-ne durant la dictadura de Primo de Rivera. Va escriure, als trenta, un llibre molt curiós, *Flandes, la Catalunya del nord*. Aquest home va ser el promotor i l'editor a Mèxic, durant trenta anys, de dues revistes successives, *Pont blau* i *Xaloc*.

Pere Figuera i Serra.—Era un noi de la meua generació, pèrit químic, que va morir d'accident. Hauria estat un perfecte comissari d'ordre públic. Va ser el mestre de molta gent, com Pujol, Reventós i jo. Era un geni de la clandestinitat. Se les pensava totes. Als 50, ell, amb en Reventós i en Pujol, tornava d'Arenys de Mar cap a les tres de la matinada, on acabaven de fer pintades per tot el centre de la vila, quan els para la policia, i va tenir la sang freda suficient per no despertar cap sospita, i no els van descobrir.

Josep Fornas.—Era el representant de Tarradellas a l'interior. Molt activista. Va formar una gran col·lecció de llibres sobre la guerra civil i el catalanisme, que després ha regalat al Parlament. És el creador de l'editorial Pòrtic, que va fundar amb mi i altres companys com Andreu Abelló i Tasis.

Ell i un grup volien crear una ràdio lliure catalana des del Marroc i van connectar amb el llavors príncep hereu Hassan, però l'intent no va reeixir.

Mossèn Ramon Muntanyola.—Era un gran catalanista. Tenia una facilitat de paraula extraordinària. Un gran predicador i orador. Va connectar molt amb els moviments independentistes a Barcelona, especialment amb Joan Cornudella, del Front, i Joan Ballester, el llibreter. Va fer una gran tasca. Quan el van fer rector de Salou, va fer allò tan famós d'introduir el català en moltes misses i quan algú anava a protestar, li deia: «No, no, usted se equivoca. Esta misa es en andorrano». Va morir jove, als 55 anys. Va fer moltes missions per tot Catalunya. Tenia una gran popularitat. Va fer la revista clan-

DOMÈNEC U. VIBERT

destina *Ressò*. La policia li tenia molta bola.

Puig Quintana.—Era un home d'Unió Democràtica que va actuar, després de la guerra, sota les ordres de Fèlix Millet. Va muntar una operació de mecenatge clandestí, a la qual feien aportacions gent important de la burgesia, i que amb el nom ben anodí de Benèfica Minerva donaven ajuts perquè escriptors com Ferran Soldevila, Pau Romeva, Jaume Bofill i Ferro, Alexandre Galí i altres poguessin escriure o traduir obres. I d'aquí va sortir, per exemple, aquest llibre tan important d'Alexandre Galí, la *Història de les institucions catalanes*, en diversos volums.

Joan Reventós.—En el retrat recordo les lectures que fèiem a casa seva dels poemes de l'*Antologia Poètica Universitària* que va començar el 49 i després, que vam portar a casa seva, per fer-hi lectures, en Riba o Vicente Aleixandre. Una de les anècdotes que en recordo és que el 52 va repartir fulls amb motiu del congrés eucarístic, quan ell estava fent el servei militar, i el va atu-

rar la policia amb la maleta de la pa-perassa i gràcies a la seva sang freda se'n va poder sortir.

Tomàs Tebé.—Era el director literari de la Selecta. Va ajudar molt a fer-hi entrar autors nous, com Baltasar

el va utilitzar molt. Era una mena de testafarro. Molt servidor. Fill d'un dels fundadors d'Unió Democràtica, havia rebut, a casa seva, una gran formació. Era l'enllaç amb les Edicions Catalanes de París. Un agent, per entendre'ns. Ell va anar evolucionant fins a ficar-se en el partit de Reventós, però estava molt crític amb el partit.

Escriptors

Ferran Canyameres.—Era una mena d'escriptor maleït, que va viure la bohèmia a París durant la guerra del 14 i allà va fer de cambrer i d'empaquetador. Gràcies a Vicent Blasco Ibàñez, que el va escometre pel carrer, la casa Hachette el va passar d'empaquetador a corrector. Després, el 39 es va exiliar i va fundar a París una editorial, Albor, i va publicar diversos llibres de bibliòfil, en català. Algun d'ells, il·lustrat per Picasso, Calvé o Rebull. També va comprar els drets de Simenon, que va publicar a Barcelona en castellà, i aleshores es va dedicar a escriure intensament en català, narracions i, sobretot, llibres de memòries.

Manent, sobre Foix, Reventós i Fuster.

Porcel, Joan Perucho i Maria Aurèlia Capmany. Era l'home de confiança del senyor Cruzet. El va agafar com a secretari perquè li va enviar una carta preciosa felicitant-lo pels llibres que editava. Nosaltres el teníem com a recurs i li fèiem embustiar cartes, escriure les adreces a màquina i sempre deia que sí.

Francesc Vila-Abadal.—Era de la nostra colla. Procedia de Virtèlia, com Pujol. Era un activista nat. Era una mica en totes les campanyes. En Pujol

Va tenir una desgràcia. Com que era tan bon home, com que era servicial, portava diners des de França per al Joan Comorera, que vivia clandestinament a Barcelona, i el van agafar. El temps que va estar a la presó li va escurçar la vida. Ell era un home d'Acció Catalana.

J. V. Foix.—En el seu retrat explico la seva vida quotidiana, quins quadres tenia al despatx, les seves tertúlies. I recordo expressions famoses d'ell, com aquestes: «Jo no sóc separatista.

Jo vaig néixer separat». O aquella altra: ¿«Què és un burgès? Doncs és un obrer reeixit. ¿I què és un obrer? Un burgès fracassat».

Joan Fuster.—Explico el moment en què s'introdueix en el món cultural de Barcelona i del Principat i va agafar un prestigi extraordinari i es va posar de moda, quan a València li tanquen moltes portes, especialment les tribunes públiques. Ell passava els dies a casa de Joaquim Maluquer Sostres o de Max Cahner. És quan li encarreguen tota mena de pròlegs, antologies, llibres i el

va autoritzar. La primera versió va ser publicada a Mèxic. A l'exili es va permetre explicar coses que després aquí no va gosar repetir. Per exemple, que Sebastià Juan Arbó havia presentat algun original a premis literaris amb taques de pa amb tomàquet.

Carles Riba.—De Riba explico com estava muntat el seu despatx, els llibres que tenia a mà, les estàtues i quadres que l'adornaven. La gent que anava a la tertúlia i els seus hàbits en el vestir i en el menjar. Hi explico que era col·leccionista de segells i la col·lecció

Madrid. Francesc Galí feia una col·lecció, Atzavara, de llibre català i castellà, de poesia, fonamentalment, on va publicar *Al final del laberint*, de l'Espriu, i llibres de Joan Perucho i d'Antoni Comas. La seva família havia estat molt perseguida durant la guerra. Es va fer *joseantoniano*, fins que als 70 ho va deixar. Venia molt als cercles universitaris nostres amb en Comas, en Molas, la Núria Albó i altres. Venia a les tertúlies que fèiem al pati, tot i que ell no estudiava a la universitat.

Antonio López Morenc.—Aquest sí que no era amic meu, tot i que ens va tractar correctament. Era el cap a Barcelona del servei d'informació militar, el SIM, que no solament controlava les possibles divisions ideològiques de l'exèrcit, sinó que es ficava en coses civils i feia la competència a la brigada social. El 52 ens va interrogar perquè vam anar a l'enterrament de Pous i Pagès. Es veu que hi havia una carta anònima enviada a un professor mallorquí que vivia a Cambridge que era una mena de follia perquè explicava com calia ocupar la ciutat de Barcelona, amb un mapa inclòs. Nosaltres, però, no hi teníem res a veure. El 51 va interrogar Anton Canyelles perquè, junt amb Agustí Bassols, l'actual conseller, va passar la frontera clandestinament per anar al congrés del Moviment Republicà Popular, el Partit Demòcrata-cristià francès. Eren molt correctes i molt cavallers. Es volien diferenciar de la policia. Tenien el despatx en un pis sordid al costat del govern militar.

José Antonio Novais.—El corresponent de *Le Monde* a Espanya era un home absolutament favorable a la causa catalana. A través d'ell vam muntar, en Benet i jo, la famosa entrevista amb l'Abat Escarré. Com que tenia el seu telèfon intervingut, els gastava bromes. Un dia va dir per telèfon que el Vaticà es proposava fer cardenal José María González Ruiz, canonge de Màlaga, conegut capellà d'oposició. I ja tens el govern preguntant a l'ambaixada i a Roma si era cert. Exactament, va dir: «No se lo digas a nadie, pero están a punto de hacer cardenal a González Ruiz». Com se sap, la trucada que el periodista Enric Sopena va fer-li per informar-lo de la creació de l'Assemblea de Catalunya va ser la forma amb què a Madrid van conèixer que l'Assemblea s'havia creat, perquè la policia de Barcelona no se n'havia asabentat. El que potser no s'ha explicat és que Sopena va haver de trucar-lo més d'una vegada, perquè la trucada es tallava, misteriosament, als pocs segons. □

DOMÈNEC UMBERT

«He escrit vint-i-sis retrats totalment historicistes».

fan prendre part en homenatges i commemoracions. El títol «Joan Fuster, segona volada», que vol dir el moment de la seva consolidació. Hi conto l'anècdota següent. Es van fer uns jocs florals familiars a casa de Serrahima i jo vaig enviar uns sonets amb morfologia valenciana i una targeta que tenia de Joan Fuster. Li van enviar un cendrer molt bonic com a premi. Al final va descobrir que l'autor era jo. Una trapelleria.

Domènec Guansé.—Era fonamentalment un gran periodista culte. I també un narrador, molt dels anys 30, de novel·les d'introspecció psicològica, que diria en Molas. Crec que el seu gran llibre són els retrats literaris *Abans d'ara*, que s'havia de dir *Abans del naufragi*, però que la censura no ho

la va poder traspasar, en part, a França. Se la va vendre i amb els diners obtinguts va poder viure una temporada quan va tornar a Barcelona, el 43.

D'ací d'allà

Francesc Galí.—O el falangista catalanista cultural, és un home que és molt bona persona. Va fer molts favors als seus amics. Va ajudar Antoni Comas, que li faltava, per presentar-se a les oposicions a la càtedra de català de la Universitat de Barcelona, poc abans que acabés el termini d'admissió de sol·licituds, el llavors imprescindible certificat de l'alcalde de barri segons el qual era addicte al règim, i li'l va aconseguir amb una trucada telefònica a través d'una influència important a